

ΡΟΛΟΙ ΤΗΝΟΥ ΟΙ ΔΑΔΕΤΙ Ι Β ΑΕΘΔΑΔΑΙ Ε Ι ΑΘΕΙ Ι ΑΟΑΑΙ Ι ΑΙ Ι ΑΙ ΔΕ Α Ι ΝΟΑΑ Ι Α ΣΑΝΑΑΑΟ ΝΕΝΟΑΙ Ι Τ ΑΙ Ι ΑΟΙ ΑΟ

Розкрито сутність управління витратами на засадах системного підходу, проаналізовано елементи системи управління витратами та розроблено модель управління витратами машинобудівного підприємства на засадах системного підходу.

В системі управління господарською діяльністю витрати є одним з найважливіших і найскладніших об'єктів. Це пов'язано як з великою кількістю видів витрат, так і з залежністю витрат від значної кількості чинників та характером реагування підприємства на вплив цих чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що, як правило, науковці і практики [1-13] досліджують тільки окремі аспекти управління витратами, зокрема ті, які пов'язані з удосконаленням обліково-розподільчих, аналітичних та планово-бюджетних процедур. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових праць, не сформовано цілісної концепції управління витратами підприємства, яка б давала змогу забезпечити його конкурентоспроможність на ринку.

В статі поставлено завдання розкрити сутність управління витратами на засадах системного підходу, проаналізувати елементи системи управління витратами та побудувати модель управління витратами на засадах системного підходу.

Існує багато різних підходів до управління витратами (функціональний, комплексний, ситуаційний, процесний тощо), однак, вважаємо, що на сьогодні найефективнішим є управління витратами на засадах системного підходу, який дає можливість забезпечити оптимальний розвиток підприємства у високодинамічному зовнішньому середовищі.

Управління – це цілеспрямовані дії на об'єкт з метою змінити його стан або поведінку у зв'язку із зміною обставин [1, с. 9], а управляти, за твердженням А. Файоля, «означає вести підприємство до мети, намагаючись якнайкраще використати його ресурси».

Витрати, згідно положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 16, це зменшення активів або збільшення зобов'язань, яке призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці зміни можуть бути достовірно оцінені [2].

Щодо системного підходу, то це підхід за якого будь-яка система розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, яка має вхід (ресурси), вихід (мету), зв'язок із зовнішнім середовищем та зворотній зв'язок. На думку окремих вчених системний підхід є найскладнішим підходом в сенсі управління витратами [3, с. 14]. Твердохліб М. І. [4] вважає, що системний підхід – це «сукупність методологічних принципів і положень, що дають змогу всебічно розглядати систему як одне ціле з узгодженим функціонуванням усіх її елементів». Мізюк Б.М. підкреслює, що системний підхід є «дослідженням способів організації елементів системи в єдине ціле і взаємодії процесів функціонування системи, її підсистем та елементів» [5].

Системологи вважають, що система – це відокремлена сукупність взаємодіючих між собою елементів, яка утворює деяку цілісність, володіє певними інтегральними властивостями, що дозволяє їй виконувати в середовищі визначену функцію [6, с. 86].

Система характеризується такими властивостями [3, с. 16]:

1. Цілісність системи;
2. Взаємозалежність та взаємодія системи із зовнішнім середовищем;
3. Структурність системи;
4. Ієрархічність системи;
5. Багатогранність опису системи;
6. Неперервність функціонування та еволюція системи;
7. Цілеспрямованість системи;
8. Тяжіння системи до стану стійкої рівноваги;

9. Альтернативність шляхів функціонування і розвитку системи;
10. Орієнтація системи на якість;
11. Пріоритет інтересів системи вищого рівня над системами нижчих рівнів;
12. Надійність системи.

З огляду на вищезазначене вважаємо, що система управління витратами підприємства – це сукупність взаємопов'язаних елементів, які базуються на потенціалі підприємства та орієнтовані на виконання його місії, зазнають змін у процесі його діяльності, взаємодіють між собою та зовнішнім середовищем, з метою отримання оптимального результату від здійснення витрат. Управління ж витратами підприємства на засадах системного підходу, на нашу думку, – це реалізація набору дій щодо управління витратами, який ґрунтуються на результатах неперервного методологічного дослідження елементів системи управління витратами, взаємозв'язків між ними і зовнішнім середовищем, процесів перетворення вхідних ресурсів на вихідний результат.

На думку окремих науковців великою проблемою управління витратами, є те що воно розпочинається здебільшого після того як матеріальні, трудові та фінансові ресурси вже залучені, і завершується в момент реалізації продукції. При такому ставленні менеджерів до процесів управління, підприємство втрачає значні резерви для оптимізації витрат як на етапі залучення джерел ресурсів (постачальників, підрядників, кредитних установ, кадрових агентств тощо), так і на етапі співпраці з покупцем після моменту реалізації продукції (в аспекті економії експлуатаційних витрат споживачів і зменшення витрат на формування їх прихильності до продукції підприємства).

Використовуючи системний підхід доцільно виділяти такі елементи системи управління витратами машинобудівного підприємства (рис. 1):

1. Вхід системи – фінансові, матеріальні, інформаційні, трудові ресурси, нові технології, науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки тощо.

2. Система управління витратами в межах організаційної структури підприємства, у якій здійснюється планування, контроль, аналіз витрат тощо.

2.1. Керуюча підсистема:

2.1.1. Суб'єкти управління в розрізі ієрархічних рівнів – власники, менеджери та інші фахівці підприємства, які приймають участь у виконанні окремих функцій управління витратами;

2.1.2. Мета управління витратами;

2.1.3. Довготермінові цілі;

2.1.4. Короткотермінові цілі;

2.1.5. Завдання управління витратами;

2.1.6. Стратегія;

2.1.7. Тактика;

2.1.8. Політика;

2.1.9. Тип управління витратами (стратегічне та оперативне);

2.1.10. Методи управління витратами;

2.1.11. Способи і засоби управління витратами.

2.2. Керована підсистема.

2.2.1. Об'єкти управління – витрати по підрозділах підприємства, видів діяльності, процесів тощо;

2.2.2. Потенціал підприємства;

2.2.3. Проміжні результати управління витратами – економія, відсутність перевитрат, вироблена продукція, інший очікуваний проміжний результат.

3. Вихід системи – фінансовий чи інший кінцевий результат діяльності підприємства.

Вхід системи передбачає залучення ресурсів (фінансових, матеріальних та інших), необхідних для здійснення витрат підприємства. Суб'єкти управління (керуюча підсистема) повинні контролювати вчасне надходження ресурсів, а також їх відповідність встановленим нормам якості, цінам тощо. Для цього необхідно встановити чіткі значення або діапазон значень параметрів входу і ретельно їх дотримуватись.

Суб'єкти управління повинні мати конкретні завдання, які мають відповідати меті, довготерміновим і коротко терміновим цілям підприємства, його стратегії, тактиці і політиці. На основі вищезазначеного суб'єкти управління вибирають і застосовують методи, способи і засоби управління витратами, причому як в розрізі оперативного, так і стратегічного управління.

Управління витратами здійснюється на основі наявного потенціалу підприємства для отримання проміжних, а згодом і кінцевих результатів.

Вихід системи є результатом діяльності підприємства (наприклад, прибуток отриманий від реалізації виробленої на підприємстві продукції). Для виходу також необхідно встановлювати значення параметрів, які повинні відповідати місії, цілям і стратегії підприємства. Якщо суб'єкти управління не контролюватимуть якість виходу системи, то підприємство може втрати як ділову репутацію, так і перспективу подальшого розвитку загалом.

Між елементами системи управління витратами існує багато різних прямих та зворотних зв'язків. Керуюча і керована підсистеми взаємодіють між собою за допомогою інформаційних потоків, які проходять через канали зв'язку. Метою керуючої підсистеми є розроблення і прийняття управлінських рішень, які передаватимуться для виконання керованій підсистемі по каналах прямого зв'язку. Керована підсистема повинна забезпечити виконання прийнятих рішень, а інформацію про відхилення від запланованих результатів на виході системи управління витратами по каналах зворотного зв'язку передати керуючій підсистемі. За допомогою інформаційних потоків, які проходять через зворотні зв'язки керуюча підсистема має змогу здійснювати вплив на ресурси, які акумулюються на вході системи управління витратами. Таким чином здійснюється взаємозв'язок між входом і виходом системи. Система управління витратами поєднана також взаємними зв'язками із зовнішнім середовищем непрямого та прямого впливу на підприємство.

Запропонована модель управління витратами на засадах системного підходу дає змогу підвищити рівень здійснення цього процесу на машинобудівних підприємствах та отримати максимальні як поточні, так і стратегічні результати.

Література

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. *Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. посібник. – 3-тє вид. доп. і перероб. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, “Інтелект-Захід”, 2007. – 384 с.*
2. *Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 “Витрати”, затверджене наказом МФУ від 31.12.1999р. №318.*
3. Фатхутдинов Р.А. *Стратегический менеджмент: Учеб. для вузов. – 3-е изд., – М.: ЗАО “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 1999. – 416с.*
4. Твердохліб М.Т. *Інформаційне заміщення менеджменту: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 224с.*
5. Мізюк Б.М. *Системне управління: Монографія. – Львів: Вид-во комерційної академії, 2004. – 338 с.*
6. Старіш О.Г. *Системологія: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.*
7. Соловьев В.С. *Стратегический менеджмент: Учебник. – Ростов-на-Дону: Феникс; Новосибирск: Сибирское соглашение, 2002. – 448 с.*
8. Василенко В.О. *Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, виправл. і доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 504 с.*
9. Шиян А.А. *Економічна кібернетика: вступ до моделювання соціальних і економічних систем: Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія 2006”, 2007. – 228 с.*
10. *Теория систем и методы системного анализа в управлении и связи / В.Н. Волкова, В.А. Воронков, А.А. Денисов и др. – М.: Радио и связь, 1983. – 248 с.*
11. Мукан О.В. *Системний підхід до корпоративного управління // Вісник Національного університету “Львівська політехніка” “Логістика” № 552, 2006. – С.418–424.*
13. Станфорд Л. *Оптнер. Системный анализ для решения деловых и промышленных проблем: Перев. с англ. С.П. Никанорова, 1967. – 213 с.*